

društvene funkcije bede

miroslav radovanović

Shvaćena kao bitna komponenta, suštinsko obeležje ili strukturni element kapitalističkog i svakog drugog klasnog društvenog sistema, beda ima svoje mesto, ulogu i značaj u zavisnosti od toga kakvu funkciju ispunjavaju u cjelovito uzetom društvenom sistemu. U istraživanju koje bi podrobno zašlo u ispitivanje svih funkcija bede u sistemu buržoaskih društvenih odnosa, trebalo bi potpuno proučiti opšte i specifične društvene funkcije svake od pet velikih podarmija sveukupne armije najamnog rada: a) bedno plaćenog i nadeksploataisanog dela aktivne armije, b) rezervne industrijske armije, c) armije zvanično priznatih paupera, d) lumpen-proleterske armije, i e) međunarodne armije najamnog rada. Ovdje ćemo se zadržati uglavnom na nekim opštim funkcijama bede bez diferenciranog ulazanja u specifične funkcije pojedinih armija.

U ranijem razmatranju, dok je bilo govora o Marksovom i Engelsovom objašnjenju bede u kapitalizmu, ukazano je kako je Marks u *Kapitalu* istakao društvene funkcije bede naročito imajući u vidu rezervnu industrijsku armiju putem koje se reguliše i usmerava kapitalistički zakon ponude i potražnje, kolebanje najamnina i zavisnosti najamnog radnika od kapitaliste.¹ Govoreći na jednom mestu o uticaju rezervne industrijske armije i nezaposlenosti na nivo najamnina zaposlenih, Marks kaže: »Od 1.000 jednako spremnih radnika najamnina ne određuje 950 zaposlenih, već 50 nezaposlenih.«² Razume se da se kao čimilac javlja i klasna borba organizovanog radništva kao i buržoaska socijalna politika.³ Na nekim ranije već navodnim mestima, Marks i Engels su pisali o društvenoj funkciji pripadnika drugih armija bede, na primer: pripadnici lumpen-proletarijata (*Osamnaesti brimer Luja Bonapartne i Nemački seljački rat*).

U novijim sociološkim ispitivanjima upotunjena su saznanja o društvenim funkcijama bede, mada ona nisu ni približno dostigla onaj stepen teorijske dubine i društveno-klasne oštine kakav su imala u Marksa u analizi zakona akumulacije kapitala.⁴

Kao bitan deo i jedno od suštinskih obeležja svakog društveno-klasnog sistema, beda je višefunkcionalna društvena pojava. Drugim rečima, postoji više društvenih funkcija koje sirotinja ispunjava u održanju i reprodukciji postojećeg sistema društveno-klasnih odnosa. Pod određenim klasnim odnosima snaga, zbog višestruke personalne i društvene organizacijske nemoci, uništene, zakržljale ili u korenu sasečene samosvesti, određeni obim bede i sirotinje služi kao reproduktivni i društveno-stabilizujući čimilac društveno-klasne strukture unutarnacionalnih i svetskog kapitalističkog sistema. Domaća i useljenička sirotinja, pritisnuta

bedom i borbom za opstanak, društveno-ekonomskom, pravno-političkom i socijalno-psihološkom nesigurnošću, često je sasvim daleko od bilo kakvih organizovano-klasnih, predizbornih i drugih političkih borbi. Ignorišući pojedine delove bedom satrvane sirotinje kao društveno beznačajan čimilac političkog života, državno-politički aparat vladajuće klase može lakše da se posveti suzbijanju, smirivanju i ovladavanju po sistem opasnim, organizovanim i borbenim delovima eksploataisane klase i drugih antikapitalističkih ili antisistemskih snaga. Bučne rasprave i međusobna stranačka partijska optuživanja u doba »ponovnih otkrića bede« i uoči predizbornih nadmetanja, ili perioda kada je društveno dozvoljeno davanje praznih obećanja — čak i u obliku providnih obmana i laži — znatnim delom je sračunato na pridobijanje glasova birača i stvaranje privida o demokratskom karakteru buržoaskog sistema.

Kroz prinudan izbor i obavljajnje odbaćenih, prezrenih, neuglednih, bedno plaćenih, fizički prijavih, mentalno zaigranih ili po život opasnih, neregularnih ili sporadičnih radnih uloga i poslova u pojedinim slabostojjećim industrijama, najnemogućiji deo aktivne armije i najamnog rada bio je nadeksploataisan, a to se odražava na profit i ekstraprofit, sniženje troškova proizvodnje i usluga, viši životni standard imućnih slojeva i klase i stabilizaciju društveno-klasnog sistema odnosa.

Obhrvana višestrukim društvenom nemoci, sirotinja je prinuđena da za niske nadnice i često ponižavajuće radne uslove kao kućna posluga čini udobnijim život pri padnika vladajuće klase i viših društvenih slojeva. Zahvaljujući kućnoj posluži, žene iz imućnih klasa mogu da se bez teškoća posvete željenim aktivnostima u kući i van nje, ili raznim oblicima društvenog parazitizma.

Proporcionalno svom prihodu, pojedini delovi sirotinje (naročito iz aktivne armije) znatno više od bogatih klasa i slojeva daju od svog prihoda za razne državne i lokalne takse i poreze, iz kojih se finansiraju državno parazitske funkcije (vojska, tajna i javna policija itd), pa i socijalne službe koje su po definiciji namenjene »svima«, ali ih imućniji slojevi mnogo više i uspešnije koriste od sirotinje.

Najnovija istraživanja pokazuju da čak i one programe »države socijalnog staranja«, koji su pretežno namenjeni da pomognu sirotinji obuhvaćenoj zvaničnim staranjem o sirotinji, znatno uspešnije koriste imućniji društveni slojevi nego sirotinja. Imajući ovu činjenicu u vidu, nedavno preminuli poznati britanski naučnik Ričard Titmus je jednom prilikom rekao da je država socijalnog staranja dobra za one dole, ali je još bolja za one gore.

Policija se oduvek služila sirotinjom kao sredstvom za obavljajnje prijavih policijskih poslova. Društveno-istrorijsko iskustvo pokazuje da u nemirnim vremenima jedan deo sirotinje postaje vrlo pogodno sredstvo za manipulaciju najreakcionarnijih društvenih snaga. Iz ove systemske osobenosti klasnog društva ponekad se izvodi pogrešan zaključak o »irođenoj pokvarenosti siromaha«, naročito lumpen-proletera.

Na visokoškolskim medicinskim ustanovama (laboratorijama i institutima) siromasi, ili njihova tela, služe kao zamorčići i materijal u nastavne, eksperimentalne i druge istraživačke svrhe.

Na kapitalističkom tržištu robe i usluga, siromasi kupuju robu i usluge slabog kvaliteta, te i na taj način pomažu održavanje kapitalističkog sistema. Bajat hleb, pokrvareno meso, voće i povrće, polovno odelo, napuštene i oronule kućerine i stanove i mnoge druge stvari koje bi inače bile bačene, kupuje sirotinja.

Među siromašnim lepšim devojkama predstavnici imućnijih slojeva i klase če-

sto nalaze majdan za zadovoljavanje svojih vanbračnih seksualnih prohteva, navodeći i pretvarajući ih potom, ponekad, u prostitutke kojima će se kasnije policija i socijalni radnici baviti kao delom svoje profesionalne delatnosti. Tako, znači, na egzistenciji i reprodukciji bede i sirotinje zasnivaju se i održavaju dvovrsne profesionalne uloge klasnog društva: a) one namenjene stručnom radu i kontroli sirotinje (socijalni radnici i ostali službenici sistema zvaničnog staranja o sirotinji) i b) one namenjene zaštiti sistema i imućnijih klasa od sirotinje (policija, organi gonjenja, zatvori itd).

Društvenu legitimaciju za svoje postojanje jedan deo kapitalističkog aparata za fizičko nasilje nalazi u suzbijanju brojnih aktivnosti koje se odvijaju i u višim društvenim krugovima, ali se progone i kažnjavaju jedino ili pretežno među sirotinjom. Pored već pomenute prostitucije, ovde spadaju i kocka, kupovina i prodaja droga, vraćanje i nadrulekarstvo, skitanje, nezvoljena trgovina i nezvoljene igre na sreću itd.

Na egzistenciji i reprodukciji bede i sirotinje zasnivaju svoju profesionalnu delatnost i slabo obučeni, nesposobni ili nesvesni lekari, pravnici i advokati, učitelji i drugi stručnjaci koji se ne mogu staviti u službu imućnijih klasa i slojeva.

Siromoburžoaskim filantropima i raznim drugim malograđanima sirotinja služi za umirenje savesti, uzdizanje samopoštovanja i dokaz društvenosti. Dikensov Skruž iz dela *Božićni hor* tipičan je takav slučaj. Buržujske godine zlostavlja, terorisi i na sve moguće načine zagorčava život svome pokornom i siromašnom činovniku. Ali, uoči Božića, u njemu progovara »nemirna« savest. Da bi se iskupio, on kupuje čurana i odnosi ga u kuću svoga potčinjenoga. A potom, mirne savesti, nastavlja ono što je i ranije radio — eksploataciju podređenoga. Jeremija Bentam, jedan od poznatih ideologa sitnoburžoaskog humanizma, skoro

kalman feher

POVORKA

Sopstveni lik razmahuje visoko povorka,
Ubrzava, vijuga —
sama sebe sustiže.
Dim baklji leti i od zamaha bukti,
Kovitla se do kolena prašina.
Otkotrlja se loše nataknuta kutija,
pucketa i gori crvenim plamenom —
sopstveniku ostaje batina.
Sopstvene slike razmahuje visoko povorka,
Ubrzava, vijuga —
sa sobom se utrukuje.
Dim baklji leti i od zamaha bukti,
Gde sam?
Gde je skriveno,
kuda je moje lice?
Jesu li na mom licu još
moje crte!?
Sama sebi kliče povorka,
Ubrzava, vijuga —
sama sebe pregazi.
Dim baklji leti i od zamaha bukti —
Sklopljena svoja krila
ni tamo ne tražim,
Ostavljam —
nek se rastaču u prašini negde
među sumnjama,
Tamo,
gde se već samo stare kosti bele
U zaboravljenoj postelji,
Iza zaključanih vrata.
Sopstveni lik razmahujem visoko!

Prevod: Sava Babić

